

עלון שבועי נחלת סדר

חידושי תורה בזרך הדרוש והאגדה על פרשת השבוע
מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת סדר" על התורה והמועדים

חג סוכות תשע"ב

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,
או למייל chagitben@neto.net.il וכן בת.ד. 41072 ירושלים.

הנושא: כיצד נזכה להשגות הקדושות של חג סוכות

ננסה לעמוד ולהתעכב על נקודה אחת ומהותית של חג סוכות, אשר על ידה נזכה להשיג את כל ההשפעות הקדושות המושפעות עלינו בחג קדוש זה.

אחד מהעניינים המיוחדים של חג הסוכות הוא, שהיו מנסכים מים על גבי המזבח, ועל זה נאמר (סוכה מח): הפסוק (ישעיה י"ב, ג') "ושאבתם מים בששון ממענייני הישועה".

ומגלה לנו הגאון רבי יעקב מליסא בעל נתיבות המשפט בפירושו מגילת סתרים על מגילת אסתר (ח, ט"ו) את ההבדל בין המשמעות של מילת "ששון" למילת "שמחה", ש"שמחה" היא שמחת הנשמה, ואילו "ששון" מתפרש על שמחת האברים. יעו"ש. כך גם עיקר השמחה בעת שאיבת המים בחג סוכות, היא שמחת האברים. וצריך להבין מה עניינם של ניסוך המים שמביאים לשמחה בכל אברי הגוף?

עוד יש לשאול, בגמרא (סוכה נג.) מובא, שחסידי ואנשי מעשה היו אומרים בשמחת בית השואבה: "אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו". וצריך להבין מה שייכות מעשה הילדות לשמחת בית השואבה?

כדי ליישב שאלה זו יש להקדים ולבאר את דברי המשנה במסכת סוכה (מת: המביאה דין לגבי ניסוך המים, שאומרים למנסך את המים "הגבה ירך" - שנראה שתתן המים בספל, לפי שהצדוקין אין מודין בניסוך המים, שפעם אחת נסך צדוקי אחד את המים על רגליו. רש"י), שפעם אחת ניסך אחד על גבי רגליו ורגמוהו כל העם באתרוגיהן.

והרמב"ם בפירושו המשניות שם מפרט ביתר הרחבה וז"ל: וניסוך המים בחג הלכה למשה מסיני, ויש לו רמזים נסתרים בתורה, ואותן שאינן מאמינים בתורה שבעל פה אינן מאמינים בניסוך המים, ולפיכך כשניסך זה המים על רגליו רגמוהו כל העם

בעזרתו יתברך, חלפו ועברו להם הימים הנוראים, ימים מלאי מצוות ועבודות קודש, זכינו בימי ראש השנה להמליכו יתברך על כל העולם ובפרט עלינו, זכינו על ידי תקיעת שופר להעביר את הקב"ה מכסא דין לכסא רחמים. עשרת ימי תשובה בו זכינו ל"זורקתי עליכם מים טהורים" - להיטהר ולהתרצות לפני אבינו שבשמים. "יום הכיפורים" בו זכינו לנקות ולכבס את נשמתנו מכל לכלוך ופגם, ואף זכינו להשיג ולהגיע לבחינת מלאכים. ובמוצאי הצום לשמוע את הבת קול האומרת: "לך אכול בשמחה לחמך כי רצה אלקים את מעשיך".

והנה עתה עומדים אנו לקראת החג הקדוש "חג סוכות" בו במשך שבועה ימים אנו מוקפים בקדושה עליונה ונשגבה. מארחים את ה"אושפיזין עילאין קדישין", אשר הרה"ק רבי שלמה אליעזר אלפנרדי זצ"ל בעמח"ס שו"ת "הסבא קדישא" העיד, שבצעירותו כשהסתופף בצילו של החתם סופר זי"ע, זכה לראות את האושפיזין בעיניו. והוסיף, שלא רק הוא ראה, אלא כל הנוכחים שם זכו לראות את האושפיזין עילאין קדישין בזכות החתם סופר. וכן נזכה עוד מעט קט ליטול את ארבעת המינים המרמזים על "דידן נצח", לקיים מצות "ושמחת בחגך" אשר על ידה משפיעים שמחה לכל השנה כולה.

כמו כן אי"ה, בכל לילה נשתתף בשמחות בית השואבה למיניהן, כמו שכתב הגר"ח אבולעפיה (חיים וחסד אות תצ"ז): תיקנתי להם שבלילות בשמחת מצוה של סוכות שיעשו שמחת בית השואבה זכר למקדש, וידליקו נרות רבות בבתי הכנסת, וינגנו כמו שתי שעות פזמונים וירקדו זקנים ואנשי מעשה כאשר היו עושין במקדש, כמו שנאמר: "ציון היא דורש אין לה" מכלל דבעי דרישה, ומובטח להם שבכל שנה יהיו שמחין כמ"ש הראשונים, וזה כמה שנים שעשו ככה וכן יהיה תמיד. עכ"ל.

באתרוגיהם, לפי שהיה צדוקי שאינו מאמין בניסוך המים. עכ"ל.

אלא שיש לשאול על מעשה זה, האחד, הרי מצינו למשל בענין הבועל ארמית, שרק "קנאין פוגעין בו", היינו המובחרים שבעם, שלבם בוער כשרואים יהודי עובר על רצון ה'. ומה נשתנה מקרה זה שרגמוהו "כל העם"? ועוד, מדוע בחרו לרגום אותו באתרוגים דוקא (אם כי זרקו עליו גם אבנים כמו שכתב רש"י בגמרא שם ד"ה נפגמה)?

מצות ניסוך המים – ביטול דעתו לדעת חכמים:

אלא ניסוך המים בחג הסוכות על אף שזו עבודה מן התורה (עי' זבחים ק"ג) אולם אינה מפורשת בתורה עצמה אלא היא הלכה למשה מסיני (עי' סוכה ל"ד. ומד.). לפיכך הצדוקים שאינם מודים בתורה שבעל פה, היו מבטלים את דעתם רק כלפי ציווי המפורש בתורה, אשר היא מאיתו יתברך, ואילו התורה שבעל פה, שהיא פירושם של חכמים לתורה הקדושה, מחמת גאוותם לא היו מסכימים לבטל את דעתם לפירושם של חכמים, ולא קיבלו את התורה שבעל פה עליהם.

העם שהבין שזו היתה כוונת הצדוקי בשופכו את המים, רגמוהו באתרוגים, לומר לו, ש"כל העם" גם אלו שאינם תלמידי חכמים, אינם מתיימרים לרדת לעומק דעתם של חכמים, ומבטלים את דעתם להוראת החכמים, ועושים גם מה שאינו מובן להם. וכפי שמובא בספרים הקדושים (ייטב פנים ח"א דף קיד. בשם הזוה"ק) שכוונת עם ישראל באומרים: "נעשה ונשמע", "נעשה" כנגד מה שכתוב בתורה, "ונשמע", לדברי חכמים. יעו"ש.

ולכך אף בחרו לזרוק עליו "אתרוגים", כי "אתרג" ראשי תיבות: אל תבואני רגל גאווה. כי מידת הגאווה שבצדוקי, היא זו שמפריעה לו לבטל את דעתו לדעתם של חכמים.

על ידי מצות ניסוך המים זוכה לרוח הקודש:

נמצא, כי מצות ניסוך המים עניינה ביטול הדעת לדעת חכמים, ולכן על ידה היו זוכים לרוח הקודש, וכפי שמבואר בירושלמי (פ"ה ה"א), שנקראת שמחה זו "שמחת בית השואבה", כי משם שואבים רוח הקודש (ובספרי החסידות דייקו בדברי חז"ל "שמשם שואבין רוח הקודש", ולא נאמר "שאבו" לשון עבר אלא שואבין – לשון הווה, שהשי"ת השפיע אז קדושה עצומה כזו, שבכל הדורות אפשר לשאוב קדושה מגודל השמחה שנשפעה בשמחת בית השואבה). ומובא שם המעשה על יונה בן אמיתי שהיה מעולי רגלים ובשמחת בית השואבה שרתה עליו שכנינה. ע"כ.

וזאת משום, כשאדם מבטל את דעתו לדעת חכמי ישראל, זוכה לקשר את דעתו אל דעתם הקדושה, ואזי זוכה ל"דעת דקדושה" היא רוח הקודש.

על ידי מצות סוכה זוכה לרוח הקודש ולשלום:

לאור זאת נבין מדוע גם מצות סוכה סגולתה להשיג רוח הקודש, כמו שכתב רבינו בחיי בספרו כד הקמה, שסוכה היא מלשון סוכה וראיה כמו ששרה נקראת יסכה, על שם שהיתה סוכה ברוח הקודש. כך גם על ידי מצות סוכה יזכה להשיג רוח הקודש. יעו"ש דבריו.

וזאת על פי מה שכתב בספה"ק שפת אמת (סוכות, תרל"ו) שעל ידי מצות סוכה מתקן פגם הדעת, וז"ל: ענין סוכה ולולב דכתיב "ולקחתם לכם". דכתיב: "וידעת היום והשבבות אל לבבך". כי בסוכות נמשך הדעת לבני ישראל דכתיב "למען ידעו". וארבעת המינים הם להמשיך הדעת בפנימיות וכו'. עכ"ל.

ומכיון שסגולת הסוכה לתקן את ה"דעת" ולהביא את האדם לידי "דעת דקדושה", לכך זוכה על ידה לרוח הקודש.

לכך סגולת הסוכה להביא לידי אהבה ואחוה, וכמו שאנו אומרים: "ופרום עלינו סוכת שלומך", וכן "כל ישראל ראויים לישיב בסוכה אחת" (סוכה כז:). כי שורש הפילוג והמחלוקת בא, כשאדם לא מוכן לבטל דעתו לדעתו של חברו, אולם סגולת הסוכה להביא את האדם לתקן את הדעת, לבטל את דעתו לחכמי ישראל וכן לדעתו של חברו, ואז ישרה השלום והאחדות במחנינו.

טעם שמצות סוכה מתקנת מה שזולזל בענייני מקוואות:

עוד יבואר בזה מה שהובא בזוהר חדש (מדרש הנעלם פרשת בראשית) וז"ל: בחג נידונין על המים, על שהם מבזים בנטילת ידיים ומזולזלים במקוואות ובטהרות שהם מים, ועל כך נידונין על המים. עכ"ל.

כי גם המקוה עניינה להביא לידי ביטול הדעת, וכדברי הרמב"ם (סוף הלכות מקוואות) וז"ל: דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות גזירות הכתוב הן וכו', ואעפ"כ רמז יש בדבר, כשם שהמכוין לבו לטהר כיון שטבל טהור, ואע"פ שלא נתחדש בגופו דבר, כך המכוין לבו לטהר נפשו מטומאות הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות, כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות והביא נפשו במי הדעת טהור וכו'. עכ"ל. נמצא, כי עניינה של הטבילה היא ביטול הדעת, ועל ידי שנכנס ל"מי הדעת" נטהר, וזוכה לדעות ישרות וקדושות. ורמז לדבר "טבילה" אותיות "הביטל" מלשון ביטול.

וכיון שעניינה של הסוכה לתקן בחינת הדעת וכענינו של המקוה, לכן סגולת מצות סוכה לקן מה שפגמנו

במקוואות ובטהרות וכתב בספר טהרת הקודש (מאמר מקוה ישראל פרק י"א) וז"ל: טוב מאוד בחג הסוכות להיזהר בכל יום בטבילה, כי שרשם ענין אחד. ע"כ. ובאגרות שומרי אמונים (איגרת י"ח) כתב: בשעת טבילת המקוה אז אפשר להמשיך עליו קדושת הסוכה.

מעתה נשוב ונבאר מהו ה"ששון" - שמחת האברים שבאה בשמחת בית השואבה, כי יש הבדל בין השמחה של הנשמה לשמחה של הגוף, הנשמה שהיא השכל, השמחה שלה באה מקיום מצוות שהשכל מבין שצריך לעשותם, לא כן שמחת הגוף, שהיא שמחה בדרגה גבוהה יותר, שגם הגוף מצטרף לשמחה, זהו כאשר מקיים מצוות ללא שכל, שכאשר מבטל את דעתו ושכלו, כאן באה השמחה לגוף.

וכן מתיישב היטב מהו שאמרו: "אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו". כי הילד אין לו דעת, ואילו זקן דעתו מתרחבת, וכדברי חז"ל (סוף מסכת קינים, וע"י שבת קנב): אבל זקני תורה ... כל זמן שמזקינין, דעתן מתיישבת עליהן. ולכך, בשמחת בית השואבה אשר כל מהותה היא "ביטול הדעת", שמחו הזקנים על מעשיהם הטובים בילדותם, אשר נעשו בלי דעת.

וישנו מעשה (הובא בספר בית צדיקים יעמוד), איש חסיד היה מחסידי הרבי מלובלין אשר נסע לארץ הקודש, וכבואו שמה לא הרגיש התעלות כפי שחשב וכפי ששמע מאנשים אחרים שהיו שמה, והתנצל במכתב לפני רבו שאינו מרגיש קדושת הארץ. וענה לו הרבי מלובלין: פעמיים מצינו הלשון "מאד מאד", האחד בתורה הקדושה, והשני בדברי חז"ל, בתורה הקדושה (שלח י"ד, ז) נאמר: "טובה הארץ מאד מאד". ובחז"ל איתא (אבות פ"ד מ"ד) "מאד מאד הוא שפל רוח". ונראה שאלו השניים מקושרים כאחד, מי שבא לארץ ישראל והוא מאד מאד שפל רוח, הוא הגבר אשר מרגיש שטובה הארץ מאד מאד, ומי שאינו מרגיש שטובה הארץ מאד מאד, יתכן שלא הכין את עצמו יפה בבחינה של "מאד מאד הוא שפל רוח". ע"כ. המעשה.

ויש לומר על פי דרכו, כי "סוכה" בגימטריא "מאד מאד" עם הכולל, ללמד, כי גם השגת קדושת הסוכה תלויה במידה זו של "מאד מאד הוא שפל רוח", היינו ביטול הדעת וכנזכר.

והטעם לכך, ידועה האימרה הנזכרת רבות בספרו של הרה"ק רבי יעקב יוסף מפולנאה ז"ע בספרו תולדות יעקב יוסף, אשר "ריבוי השמן גורם לכיבוי הנר". וביאור הדברים, כי הנר ביכולתו לדלוק ולהאיר רק כאשר נותנים בו שמן במידה ובמשור. אמנם אם מרבים ונותנים בנר שמן יותר מכפי יכולתו לקבל, אזי לא רק שאינו מאיר כדבעי אלא אף כבה לגמרי.

ורבות חזר ה"תולדות" על יסוד זה בספרו הקדוש. בפרשת אחרי מות ביאר, כי זו היתה הסיבה למיתת

שני בני אהרן נדב ואביהו. "בקרבתם לפני ה' וימותו". כי שני בני אהרן עדיין לא היו במדרגה זו להתקרב לפני ולפנים אל השי"ת, אמנם הם, מפני גודל תשוקתם להשי"ת התקרבו אף שלא היה זה לפי מדרגתם, ולכן מתו. כי עבודת האדם היא ללכת בהדרגה.

כמו כן מפרש הוא בפרשת כי תצא את מאמר הפסוק "לא יהיה כלי גבר על אשה", דהנה גבר הוא מדרגה גבוהה ונעלית יותר מאישה, ועל זאת באה אזהרת התורה, כי זה האדם אשר הוא בבחינת "אשה", ולא עלה עדיין במעלות הגבוהות והרמות, אל לו ללבוש בגדי "גבר" ולטפס בשליבות הסולם העולה בית קל במהירות ובחיפזון, אלא במתינות ולאט ירכוש לו מדרגה אחת, ישקוד עליה עד שתהא כבר קניינו הנצחי אשר ממנה לא ינוע, ובהתבססו היטב בה ירכוש לו מדרגה נוספת, וכן הלאה.

אולם בחג סוכות אנו מקבלים אור עצום ורב, שהרי הרבה סודות טמירים ונעלמים גנוזים בסוכה, באשר היא הייחוד של השמות הקדושים הוי"ה אדנות, שהם בגימטריא סוכה, והיושב בה יושב בצל השכינה הקדושה (ע"י ראשית חכמה שער הקדושה פרק י"ד). ומתעורר בחינת אדם הראשון קודם החטא (ע"י שפת אמת סוכות, תרמ"ג) וכיצד יוכל האדם להשיג כל אותן אורות והשפעות קדושות, ולא יהיה בבחינת "ריבוי השמן גורם לכיבוי הנר"?

לכך סגולת הסוכה להביא את האדם לביטול הדעת, והכלל ש"ריבוי השמן גורם לכיבוי הנר", קיים רק אצל נר ששופכים את השמן לכלי, וכאשר יש בכלי יותר מדי שמן, הרי שהנר נכבה. לא כן אצל אור הסוכה כשבא לידי ביטול הדעת ונעשה בחינת "אין", אזי זוכה להשפעה בלי כלים, שהיא ללא גבול וקצבה.

על פי זה נבוא ונבאר את דברי הגמרא בעבודה זרה (ג.) האומרת, שלעתיד לבוא יבואו אומות העולם אל הקב"ה ויבקשו ממנו שיתן להם לקיים מצוה אחת, והקב"ה יתן להם מצוה קלה היא מצות סוכה, ומיד כל אחד ואחד נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו, והקדוש ברוך הוא מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא וכו'. ולפי דרכינו יש לפרש, שהאומות חושבים שמצות סוכה היא דפנות של עצים וסכך מאילנות, ואינם יודעים האור הגדול הטמון בכל דופן ודופן, והאור המושפע מן הסכך. לכך הקב"ה "מקדיר עליהם חמה", מגלה להם קצת מהאור הוה של מצות סוכה, והאומות שאינם יכולים לסבול זאת, "כל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא".

יעזור הקב"ה, שנוכה לביטול הדעת, לבטל דעתנו לדעתם של גדולי ישראל, ועל ידי כך נזכה להשגות הגבוהות והקדושות, של חג סוכות ושמחת בית השואבה, אמן ואמן.